

# תוכנית ההינתקות: היום שאחרי

## שלמה ברום

תוכנית ההינתקות נמצאת במרכז השיח הציבורי בישראל וכל תשומת הלב מופנית לשאלות הקשורות ליישומה, כגון: האם יצליח ראש הממשלה להתגבר על הבעיות הפוליטיות הפנימיות ולמנוע את סיכול התוכנית? עד כמה תהיה התנגדות אלימה של מתנחלים ותומכיהם במהלך הפינוי? האם יהיו בצה"ל ביטויי סרבנות משמעותיים? האם ביצוע ההינתקות יתנהל תחת אש פלסטינית? כל אלה שאלות חשובות, אולם הן מתגמדות לעומת השאלה המרכזית: מה יהיה מצבה של ישראל ביום שאחרי ההינתקות, האם היא תעלה על מסלול המקרב אותה לפיוס עם הפלסטינים ולפתרון הסכסוך או לפחות לשיכוך העימות עם וניהולו?

### התרחיש

לצורך ניתוח הסוגיה הזאת נניח שיישום תוכנית ההינתקות היה סיפור הצלחה. הפסקת האש נשמרה בדרך כלל בפרק הזמן שעד תחילת יישום התוכנית, ובמהלך יישומה הייתה רמת האלימות הפלסטינית-ישראלית נמוכה ורמת שיתוף הפעולה בין שני הצדדים הייתה גבוהה. כמו כן ההינתקות לא הייתה אירוע טראומטי מאוד לישראל. התסריט הזה נבחר משום שהוא מחדד את השאלות הנוגעות ליום שאחרי. בתסריט של כישלון ההינתקות, שלפיו היא מתנהלת תחת אש פלסטינית ומביאה רק להחרפת העימות האלים, אפשר לומר ברמת גבוהה של ודאות שיש רק תוצאה אחת אפשרית: הציבור הישראלי יסיק שאין תוחלת לניסיונות לשכך את העימות עם הפלסטינים, ולכן אל

לישראל לנקוט כל צעד נוסף לקראתם ואין מנוס מהמשך העימות האלים. לעומת זאת, התרחיש של ההינתקות כסיפור הצלחה ייצור רמה גבוהה של ציפיות בשני הצדדים. הרמה הגבוהה הזאת של הציפיות כבר באה לידי ביטוי בסקרי דעת קהל שנערכו אצל שני הצדדים מאז שירד יאסר ערפאת מהבמה. הציבור הישראלי יצפה לכך שה"וויתור" על רצועת עזה ישא פרי, שהפסקת האינתיפאדה האלימה תהיה תופעה של קבע, שהתהליך המדיני יתחדש ויקדם את ישראל ליישוב הסכסוך עם הפלסטינים. הציבור הפלסטיני יצפה לשיפור ניכר בחיי היומיום שלו, שיתבטא בעיקר בהסרת הגבלות על התנועה החופשית שלהם, הפסקת האלימות, השבת החוק והסדר ושיפור מצבם הכלכלי, ולסיכוי מחודש להגשמת השאיפות

הלאומיות הבסיסיות שלהם להקמת מדינה על בסיס גבולות 1967. הניסיון של התהליך המדיני הישראלי-פלסטיני שהחל עם פרסום הצהרת העקרונות בספטמבר 1993 מצביע על כך שכגודל הציפיות כן עומק הנפילה כאשר הציפיות אינן מתגשמות. התוצאה בדרך כלל אינה חזרה למצב שהיה לפני שהתפתחו הציפיות, אלא מצב חמור יותר. הדוגמה הטובה ביותר לתופעה זו הייתה ההתפתחות בעקבות התמוטטות תהליך אוסלו, שבאה לידי ביטוי בכישלון פסגת קמפ דייוויד בשנת 2000. לולא התפתחו צפיות כה גבוהות ספק אם המשבר שהתפתח בעקבות הכישלון היה כה חריף. לפיכך עולה השאלה, האם לא צפוי משבר דומה ביחסי ישראל והפלסטינים בשנה שלאחר ההינתקות.

## ההתפתחויות הצפויות בצד הישראלי

עם סיומה של פעולת ההינתקות עצמה תעמוד לפני הממשלה השאלה איך ממשיכים הלאה. נוכח הרכבה, צפוי שיישמעו בה כמה עמדות מנוגדות למדי. בקצה אחד יעמדו מי שהתנגדו להינתקות מלכתחילה ומי שהיו בחזקת אנוסים שהתנגדו להינתקות בלבם אבל נאלצו לתמוך עקב הנסיבות הפוליטיות שנוצרו סביב ההינתקות. אלה ישאפו להסתפק בהינתקות עצמה ויטענו שישאל עברה אירוע טראומטי ונתנה את חלקה ועתה עליה לשאוף להישאר במצב החדש שנוצר, גם אם הוא בבסיסו מצב ביניים, לתקופה ארוכה מאוד, שבמהלכה ייבחנו הפלסטינים ותחזוקנה ההתנחלויות בשטח שנשאר בידי ישראל. אם תישמר יציבות במהלך תקופת הביניים הארוכה הזאת אזי אפשר יהיה לשקול בעתיד התקדמות נוספת מול הפלסטינים.

בקצה האחר יעמדו חלק ניכר ממנהיגי השותפה הקואליציונית של שרון, מפלגת העבודה. אלה ידרשו לחדש תהליך מדיני מלא מול הפלסטינים על בסיס "מפת הדרכים" ומשא ומתן עם הפלסטינים. מקצתם אף עשויים לתמוך בדילוג על שלב ב של מפת הדרכים, שבמסגרתו אמורה לקום מדינה פלסטינית בגבולות זמניים. הם יטענו שזו שלביות מיותרת שרק תסייע למי שרוצים לסכל את התהליך המדיני לעשות זאת.

באמצע יתייצבו מי שחושבים שתוכנית ההינתקות הנוכחית אינה מספקת משום שהיא מטפלת רק בבעיה של רצועת עזה. ישראל צריכה, להבנתם, לחתור להינתקות מלאה יותר גם ביהודה ושומרון (הגדה המערבית), שמשמעותה פינוי התנחלויות נוספות והתייצבות על קו שישפר את מצבה הדמוגרפי

אפי של ישראל, יהיה קו הגנה נוח וישמור על מרבית ההתנחלויות. ייתכנו מחלוקות בתוך הקבוצה הזאת בין מי שיעדיפו לעשות זאת באופן חד-צדדי, כמו אהוד אולמרט בליכוד וחיים רמון במפלגת העבודה, ומי שירצו להשתמש במפת הדרכים כמכשיר שיאפשר להם להגיע לקו הזה דרך שלב ב של המדינה הפלסטינית בגבולותיה הזמניים.

## סביר להניח שיקשה על הממשלה בהרכבה הנוכחי להגיע להסכמה על מתווה ההמשך ולכן התפרקות הקואליציה והליכה לבחירות חדשות אחרי ההינתקות היא תרחיש סביר

קשה להעריך היום מה עמדתו של שרון עצמו. ברור שהוא אינו נמצא בקוטב הדוגל במשא ומתן על הסדר הקבע ולכן סביר שהוא נמצא בין השואפים להקפאה מלאה לאחר ההינתקות לבין המוכנים להינתקות נוספת. שרון כבר מכין את הרקע למניעת תזוזה נוספת לאחר ההינתקות בהדגישו כבר עתה שהתקדמות ביישום מפת הדרכים אינה אוטומטית אלא תלויה ביישום מלא של התחייבויות הפלסטינים בשלב א של מפת הדרכים, שלפי הפרשנות הישראלית משמעו "פירוק מלא של תשתיות הטרור". הצד הישראלי יוכל תמיד לטעון שהפלסטינים לא עמדו בהתחייבות הזאת. בכל מקרה, סביר להניח שיקשה על הממשלה בהרכבה הנוכחי להגיע להסכמה על מתווה ההמשך ולכן התפרקות הקואליציה והליכה לבחירות חדשות אחרי ההינתקות היא תרחיש סביר.

## ההתפתחויות הצפויות בצד הפלסטיני

מהתבטאויות של ראש הרשות הפלסטינית מחמוד עבאס (אבו מאזן) מאז שנבחר לתפקיד, עולה שהוא מתנגד להמשך השלכיות בתהליך הישראלי-פלסטיני. לתפיסתו, צריך לוותר על האופציה של הקמת מדינה פלסטינית בגבולות זמניים לפי מפת הדרכים (ואכן בנוסח המסמך, הקמת מדינה פלסטינית כזאת מוצגת כאפשרות) ולהתחיל מיד במשא ומתן על הסכם הקבע. בהקשר זה יצוין, שאבו מאזן הוא בעצם נציג המובהק של הקבוצה שהרכיבה את הצוות הפלסטיני של יוזמת ז'נבה, אם כי לא השתתף בעצמו ביוזמה, ויש להניח שהוא חושב שאפשר להגיע להסכם עם ישראל בקווים הכלליים שהתוותה יוזמה זו. עשויות להיות נסיבות שבהן יהיה אבו מאזן מוכן לשקול אימוץ שלב ביניים של מדינה פלסטינית בגבולות זמניים, אך הדבר יותנה בלוח זמנים מוגדר וקצר שלפיו יתקיים המעבר לשלב ג של הסכם הקבע. אם יהיו הבנות מוקדמות בין שני הצדדים על עקרונות הסכם הקבע יהיה קל יותר לאבו מאזן להסכים לשלב הביניים.

ביולי 2005 אמורות להתקיים ברשות הפלסטינית בחירות למועצה המחוקקת. לראשונה ישתתף החמאס בבחירות אלה למרות עמדתו העקרונית הקודמת ולפיה אין הארגון מוכן להשתתף בבחירות למוסדות שהוקמו במסגרת תהליך אוסלו, שהוא התנגד לו נחרצות. תוצאות הבחירות האלה ישפיעו רבות על המשך התהליך מול ישראל. השתתפות החמאס בבחירות מקרבת אותו לאימוץ הפתרון של שתי מדינות לשני העמים על בסיס משא ומתן בין שני הצדדים. ואולם אם יהיו לחמאס הישגים ניכרים בבחירות

הוא יוכל לצמצם את כושר התמרון של אבו מאזן ולהכתיב לו עמדות נוקשות בכל משא ומתן עם ישראל.

ארגון החמאס מבין שלאחר מות ערפאת רוב הציבור הפלסטיני תומך בדרכו המדינית של אבו מאזן ורוצה בהפסקת האלימות. מסבה זו הסכים החמאס לקיים הפסקת אש – תהדיה – הדוחפת אותו להשתלבות בזירה הפוליטית הפלסטינית.

קשה להעריך מה תהיינה תוצאות הבחירות. החמאס החליט להשתתף בהן משום שהוא מאמין שיהיו לו הישגים לנוכח הצלחתו בבחירות המקומיות ברצועת עזה ובגדה המערבית. השאלה היא, האם אפשר להסיק מהצלחת החמאס בבחירות המקומיות על סיכויי בבחירות למועצה המחוקקת. ההצבעה של הציבור הפלסטיני בבחירות המקומיות הייתה בעיקרה הצבעת מחאה כלפי מועמדי הזרם המרכזי, הפתח, שנחשבו מושחתים, לעומת מועמדי החמאס שנהנו מדימוי של נקיי כפיים. לכן הרוב שהצביע בבחירות לראש הרשות הפלסטינית בעד אבו מאזן ודרכו הפוליטית הצביע נגד מועמדי מפלגתו, הפתח, בבחירות המקומיות. אם דפוסי הצבעת מחאה זו יגלשו לבחירות למועצה המחוקקת אזי צפויה להיווצר גם בבחירות אלו בעיה דומה. הרפורמיסטים שבין אנשי הפתח מודאגים מאוד מהתפתחות אפשרית כזאת ולכן מבקשים בפתח לבצע כבר לפני הבחירות צעדי רפורמה בעלי נראות גבוהה, שבמסגרתם ידחקו את רגליהם של אנשי הדור הישן וה"טוניסאים" שבאו עם ערפאת לאחר תחילת תהליך אוסלו, הסובלים מדימוי של שחיתות, ודי בצדק. לא ברור אם אבו מאזן יהיה מוכן לנקוט את הצעדים האלה. הדבר גורם לתסכול עמוק אצל הרפורמיסטים של הפתח.

גם אם אפשר להניח שכוונותיו של אבו מאזן טובות במובן זה שהוא רוצה באמת לפתור את הסכסוך עם ישראל בדרכי שלום וללא אלימות, יש ספק רב ביכולתו לממש את כוונותיו. בתקופת האנתיפאדה עברה הרשות הפלסטינית תהליך התפוררות שפגע בעיקר ביעילותם של מנגנוני הביטחון שלה. במקביל עבר הזרם הפוליטי המרכזי הפלסטיני, בעל האופי החילוני-לאומי, המבוסס על הפתח, תהליך דומה של התפוררות ואובדן כוח. יכולתו של אבו מאזן לממש את מדיניותו תלויה במידה רבה ביכולתו להכניס חיים חדשים לזרם הפוליטי המרכזי ולבנות מחדש את הרשות הפלסטינית ובעיקר את מנגנוני הביטחון שלה. בינתיים מתכונת הפעולה של אבו מאזן מאיטה מאוד את קצב יישום הרפורמות ההכרחיות בפתח וברשות הפלסטינית. הוא נרתע מעימותים ומעדיף להתקדם בדרך של הידברות ויצירת

## הפסקת האש הנוכחית מבוססת רק על הרצון הטוב של הארגונים האסלאמיים, בהיעדר יכולת של הרשות הפלסטינית לאכוף אותה

קונסנסוס. זוהי דרך שיש לה אולי יתרונות רבים לטווח הארוך, אבל בלוח הזמנים הדוחק של השנה הקרובה היא עלולה להיות לו לרועץ משום שתמנע ממנו לעשות את הרפורמות הנחוצות בפתח לפני הבחירות למועצה המחוקקת, ומשום שתעכב את ביצוע הרפורמות הדרושות במנגנוני הביטחון, שעיקרן איגודם בשלושה גופים והכפפתם למרות אחת. אי-ביצוע הרפורמות בתחום

הביטחון עלול להביא לאי-יציבות ביטחונית מתמשכת. הפסקת האש הנוכחית מבוססת רק על הרצון הטוב של הארגונים האסלאמיים, בהיעדר יכולת של הרשות הפלסטינית לאכוף אותה. התקווה היא שהרשות תבנה בהדרגה את יכולותיה הביטחוניות ותגיע למצב שבו תוכל להשתית חוק וסדר ברחוב הפלסטיני. תקווה זו עלולה לא להתממש בטווח הנראה לעין אם השינויים יימשכו בקצב הנוכחי.

יש חשיבות רבה לתחושות שיתפתחו ברשות הפלסטינית. הפלסטינים מוטרדים במידה רבה בשאלות הקשורות לחיי היומיום שלהם, לחופש התנועה, למצבם הכלכלי ולגורל אלפי האסירים בכלא הישראלי. בינתיים יש תחושה של חוסר שביעות רצון הנובעת מזה ששינויים אינם קורים או שהם מתרחשים בקצב איטי מאוד. תחושה זו עלולה להחריף במהלך חודשי ביצוע ההינתקות.

## הזירה הבינלאומית

השחקנים החשובים בזירה הבינלאומית, ובראשם ארצות-הברית והאיחוד האירופי, הסכימו לתמוך בתוכנית ההינתקות בתנאי שהיא תהיה שלב בתהליך ולא דבר העומד בפני עצמו. לאחר ביצוע ההינתקות הם ירצו לראות חידוש של המשא ומתן בין ישראל והפלסטינים והתקדמות לפי התוואי של מפת הדרכים. ברור שלאחר שתבוצע ההינתקות מעזה האיחוד האירופי ידבק בתביעה זו, אולם לעמדתה של אירופה תהיה רק השפעה מוגבלת על עמדות שני הצדדים שכן השחקן הראשי בזירה הבינלאומית הוא עדיין ארצות-הברית. אם כי גם לאיחוד האירופי תפקיד חשוב שכן ביכולתו להשפיע על העמדה האמריקאית ולסייע לצדדים ביצירת התנאים שיאפשרו המשך התהליך

בתקופת הכהונה הראשונה של הנשיא בוש נמנעה ארצות-הברית בדרך כלל מללחוץ על ישראל כדי שזו תנקוט צעדים מדיניים שממשלת ישראל התנגדה להם. ייתכן שבתקופת הכהונה השנייה ממשל בוש ינהג אחרת בשל כמה סיבות:

■ השפעת השינוי בצד הפלסטיני – הצורך ברפורמה במזרח התיכון שבמרכזה דמוקרטיזציה הוא נושא מרכזי על סדר יומו של הנשיא בוש. מבחינת הממשל האמריקני הבחירות החופשיות שהיו ברשות הפלסטינית אחרי מות ערפאת ובחירת אבו מאזן, מועמד מתון ופרו-מערבי, התומך ברפורמות דמוקרטיות, ממחישות את תקפות מדיניותה של ארצות-הברית ומציבות דוגמה חיובית לשאר העולם הערבי. מסיבה זו יש לממשל האמריקני אינטרס חזק לתמוך באבו מאזן ולחזק אותו.

■ הממשל החדש מגלה רצון לפעול במידת האפשר לשפר את תדמיתו השלילית בעולם הערבי. זאת לאחר שהתפתחה בממשל הבנה לנזק שתדמית זאת גורמת לסיכויים לממש את יעדיה המדיניים של ארצות-הברית רית בעיראק ובמזרח התיכון בכלל. עקב תדמית זו, מסרי הרפורמה והדמוקרטיזציה של ארצות-הברית מתקבלים בעולם הערבי בחוסר אמון רחב, וסיכוייהם להיקלט ולהשפיע מעטים. ברור למעצבי המדיניות בממשל שמדיניותם בנושא הישראלי-פלסטיני גורמת במידה רבה לתדמיתם השלילית בעולם הערבי.

■ הממשל החדש משקיע מאמצים ניכרים בטיפול בקרע בין אירופה לארצות-הברית שנוצר בעקבות המלחמה בעיראק. הנושא הישראלי-פלסטיני עשוי להיראות לממשל כתחום שאפשרית בו פעולה אמריקנית-אירופית משותפת. חשיבה זו עשויה לדחוף את

הממשל לנוע לכיוון המדיניות האירופית.

■ לנשיא ארצות-הברית בתקופת הכהונה השנייה והאחרונה שלו יש נטייה לאמץ פרויקטים שאפתניים ברצותו להשפיע על דימויו כפי שיתואר בדפי ההיסטוריה.

■ הממשל נרתע בתקופת הכהונה הראשונה שלו ממעורבות עמוקה יותר בסכסוך הישראלי-פלסטיני מתוך הערכה שסיכויי ההצלחה של מעורבות כזאת נמוכים ולכן היא תהיה רק מעמסה פוליטית על הממשל. הנסיבות החדשות (מות ערפאת, השינויים ברשות הפלסטינית בעקבות מותו, תוכנית ההינתקות של ראש הממשלה שרון) עשויים להביא את הממשל לידי הערכה שסיכויי ההצלחה של מעורבות אמריקנית עלו במידה ניכרת, ולכן יש היגיון פוליטי בהשקעת המשאבים הנחוצים למעורבות כזאת.

■ השיקול של הצורך להיבחר מחדש לא ישפיע על ההחלטות. אמנם עדיין קיים השיקול של חוסר הרצון לפגוע בכוחה של

## לאחר ההינתקות התרחיש הסביר ביותר הוא תרחיש משברי, שבו הפלסטינים ידרשו לחדש את המשא ומתן על הסדר הקבע, הצד הישראלי ידרוש מימוש מלא של שלב א של מפת הדרכים, ואילו ארצות-הברית ואירופה ילחצו להתחיל במשא ומתן על בסיס מפת הדרכים

המפלגה הרפובליקנית, אבל עוצמתו של שיקול זה קטנה יותר מבעבר.

מנגד תפעל האהדה הבסיסית שרווחים

הנשיא בוש ואישים מרכזיים אחרים בממשל הנוכחי לממשל הישראלי, והמודעות שנוכח המצב הפוליטי בשני הצדדים – הישראלי והפלסטיני – יהיה קשה מאוד להביא להתקדמות נוספת לאחר ביצוע ההינתקות, והצלחתם של המאמצים להביא לידי התקדמות כזאת, אינה מובטחת כלל.

ממשל בוש עושה כל מאמץ לא להפריע לביצוע תוכנית ההינתקות ולכן הוא נמנע מחיכוך עם ממשלת ישראל בתקופה זו. הממשל גם משלים עם התנהגות ישראל, הממסמסת את ביצוע התחייבויותיה לממשל האמריקני בנושאי הקפאת ההתנחלויות ופינוי המאחוזים. לאחר ביצוע ההינתקות יעמדו הנושאים האלה שוב על הפרק מול ממשל אמריקני שבדרך כלל אינו מגלה הבנה רבה לאי-קיום התחייבויות.

על בסיס כל השיקולים האלה התרחיש הסביר ביותר הוא, שלאחר ביצוע ההינתקות תשאף ארצות-הברית, בשיתוף פעולה עם אירופה, להניע תהליך ישראלי-פלסטיני שיתבסס ככל הנראה על מפת הדרכים, שכל הצדדים קיבלו אותה, גם אם מרכיבים מסוימים בה אינם נוחים לכל אחד מהם מסיבות שונות.

עד סיום יישום תוכנית ההינתקות ישאפו השחקנים הבינלאומיים לסייע להצלחתה באמצעות סיוע לשיקום הרשות הפלסטינית ובניית מוסדותיה לרבות הבנייה מחדש של ארגוני הביטחון שלה, ובאמצעות הזרמת סיוע פיננסי. כך הם מקווים לייצר סביבה שתסייע להמשך התהליך הישראלי-פלסטיני. הם גם יפעילו את השפעתם על ישראל לנקוט צעדים שיסייעו לשיקום הכלכלה הפלסטינית ויסייעו לממשלת אבו מאזן בייחוד בהסרת הפרעות בתנועה לבני אדם ולסחורות בתוך השטחים הפלסטיניים ומחוצה להם. ואולם

ניסיון העבר מלמד שחסמים ביורוקרטיים אצל השחקנים בזירה הבינלאומית ושיקולים ביטחוניים בצד הישראלי יגרמו לכך שהשיפור במצבה של האוכלוסייה הפלסטינית יהיה איטי, ולכן ניתוח זה מחזק את ההערכה שבתקופה שאחרי ההינתקות עדיין לא תחוש האוכלוסייה הפלסטינית שחל שינוי בסיסי במצבה ושהיא נהנית מפירות ההינתקות.

## המשבר הצפוי

מניתוח עמדות השחקנים השונים ומניתוח ההתפתחויות הצפויות עולה כי לאחר ההינתקות התרחיש הסביר ביותר הוא תרחיש משברי, שבו הפלסטינים ידרשו לחדש את המשא ומתן על הסדר הקבע, הצד הישראלי ידרוש מימוש מלא של שלב א של מפת הדרכים, דהיינו חיסול תשתית הטרור, ויתלה בזה את הסכמתו לקיום משא ומתן על שלב ב של מפת הדרכים, מדינה פלסטינית בגבולות זמניים, ואילו ארצות-הברית ואירופה ילחצו על שני הצדדים להתחיל במשא ומתן על בסיס מפת הדרכים. סביר להניח שהאיחוד האירופי ייטה לראות בחיוב את שאיפת הפלסטינים לדלג על שלב ב של מפת הדרכים, ואילו ארצות-הברית עשויה לגלות הבנה לרצונה של ישראל לעבור דרך שלב ביניים נוסף.

לא ברור מה תהיה ההשפעה של התפרקות הקואליציה בישראל והליכה לבחירות מוקדמות על משבר כזה. המנהיגות הפלסטינית המכירה את המערכת הפוליטית הישראלית עשויה להבין שישראל חייבת לעבור את התהליך הזה ואין לה ברה אלא לחכות שהתהליך הפוליטי הישראלי הפנימי יגיע למיצוי. ואולם בציבור הפלסטיני הרחב התפתחות כזאת עלולה להרחיב את התחושה המשברית ואת ההרגשה של אין

מוצא. לפיכך יש סכנה שיתפתח תהליך שבו אבו מאזן יאבד את הלגיטימיות שלו, וייתכן שעקב כך הוא יתפטר כפי שהוא לא

## אם תוכנית ההינתקות תביא בעקבותיה משבר אלים נוסף, האכזבה בציבור הישראלי תגרום התנגדות לכל צעד נוסף שיתפרש כהליכה לקראת הפלסטינים, לרבות נסיגות חד-צדדיות נוספות

היסס לעשות בתקופת הכהונה הראשונה שלו כראש ממשלה. את מקומו עלולים לתפוס גורמים מיליטנטיים יותר. הדבר יביא לחיזוק נוסף של החמאס, שייתכן שבשלב הזה כבר ייהנה מעמדה של עוצמה פוליטית, שתהיה תוצאה של הישגיו בבחירות למועצה המחוקקת.

במצב כזה עולים במידה ניכרת הסיכויים להתפרצות אלימה שתגרום לחידוש האינתיפאדה בהיקף מלא. קשה לנבא היום מה תהיה הסיבה המידית שתגרום לחידוש האינתיפאדה ותעניק גם שם לאינתיפאדה החדשה, אבל הסיבה המסוימת אינה חשובה כל-כך. אין הכוונה שההנהגה הפלסטינית תקבל החלטה אסטרטגית לחדש את האלימות, אלא שהתהליכים שיתרחשו בצד הפלסטיני יביאו לידי התפוררות ההנהגה הפלסטינית, לאובדן שליטה על השטח ולעלייתם של התומכים באלימות שייזמו את ההסלמה.

## המלצות לישראל

בין תומכי ההפרדה החד-צדדית בישראל יימצאו מי שיטענו שמלכתחילה לא היה

סיכוי לניסיון להגיע למשא ומתן אפקטיבי עם הפלסטינים, והמשבר הוא בלתי נמנע. זו הסיבה שגרמה להולדתה של תוכנית ההינתקות ולכן אין מנוס אלא להמשיך בצעדי הפרדה חד-צדדיים נוספים ביהודה ושומרון יחד עם ההתמודדות עם האלימות הפלסטינית, וזה משום שהאינטרס הישראלי הבסיסי הוא להיפרד מהפלסטינים כדי לשמר את דמותה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

זוהי גישה דטרמיניסטית, המוותרת מראש על הסיכוי להגיע להפרדה בהסכמה עם הפלסטינים ומתעלמת מההשפעה גדולה שתהיה לתוכנית ההינתקות על דעת הקהל בישראל. אם תוכנית ההינתקות תביא בעקבותיה משבר אלים נוסף, יש להניח שהאכזבה בציבור הישראלי תגרום התנגדות לכל צעד נוסף שיתפרש כהליכה לקראת הפלסטינים, לרבות נסיגות חד-צדדיות נוספות. לישראל יש אינטרס ליצור מכניזם שיאפשר לעבור את התקופה המשברית, והמכניזם הזה צריך להיות מבוסס על הידברות עם הפלסטינים ועל מתן תפקיד חשוב לארצות-הברית ולאיחוד האירופי.

על ישראל למצות את הסיכוי להגיע לבנה עם הפלסטינים על תהליך מדיני שימנע את המשבר הצפוי. לצורך זה חיוני שההנהגה הישראלית תקיים דיאלוג אסטרטגי עם ההנהגה הפלסטינית, שבבסיסו האינטרס המשותף למנוע את המשבר הזה. האינטרס הזה קיים משום שהמנהיגות הפלסטינית הנוכחית אינה רואה בעימות אלים כלי שיכול להביאה להגשמת מטרותיה המדיניות, אלא מכשול בפני הגשמתם. מטרת הדיאלוג תהיה להבהיר באופן הדדי את האילוצים שיש לכל צד ואת מרחב התמרון שלו, מתוך כוונה לגבש תהליך מעורב שאפשר שייכללו

בו צעדים חד-צדדיים מתואמים לצד שלבי משא ומתן. כך למשל יכול התהליך לכלול שלב נוסף של הינתקות חד צדדית מתואמת ביהודה ושומרון שיאפשר את הקמת המדינה הפלסטינית בגבולותיה הזמניים ולצדו הסכמה של שני הצדדים על הידברות בנוגע לעקרונות הסכם הקבע, שתתחיל במועד מאוחר יותר שייקבע מראש. התהליך חייב לכלול מרכיב של גמישות מובנית וכן ליצור הרגשה של התקדמות מתמדת.

## אם שני הצדדים, בסיוע אמריקני ואירופי, יצליחו בבניית המכניזם שתחילה ידחה ובהמשך אף ימנע את המשבר הצפוי ביחסי ישראל והפלסטינים, יעלה הסיכוי לכך שמימוש תוכנית ההינתקות יירשם כנקודת מפנה חיובית בתהליך הישראלי-פלסטיני

ייתכן שיהיה נוח לשני הצדדים להסתמך על מרכיבים ממפת הדרכים, אולם הם בעצם יצטרכו לבנות מפת דרכים חדשה ומציאותית יותר. באופן כזה ישראל והפלסטינים לא יחזרו על השגיאה של פסגת קמפ דייוויד, שהצדדים באו אליה בלי דיון על אסטרטגיה משותפת שתאפשר להם להתגבר על משבר בעקבות כישלון אפשרי של הפסגה. ייתכן

שלפני קמפ דייוויד לא היה אפשר לקיים דיאלוג כזה בשל אישיותו הבעייתית של ער-פאת, אולם נראה שהיום דיאלוג כזה אפשרי ויש פתיחות כלפי רעיון זה בצד הפלסטיני. הבעיה העיקרית היא החשש בצד הישראלי שדיאלוג כזה עשוי להגביר את ההתנגדות לתוכנית ההינתקות. לחשש הזה אין מקום אחרי אישור התקציב ונפילת ההצעה לביצוע משאל עם. אין כעת דרך פוליטית לעצור את מימוש ההינתקות ודיאלוג כזה לא יקטין את התמיכה בהינתקות בקרב הציבור הישראלי. לפי כל משאלי דעת הקהל, רוב הציבור בישראל תומך בהידברות ובמשא ומתן עם הפלסטינים, ותמיכה זו רק תתרחב אם ההינתקות תעבור בהצלחה. בין מתנגדי ההינתקות בליכוד עצמו יש סקטור, שמייצג אותו חבר הכנסת מיכאל רצון, המתנגד להינתקות בגלל היותה חד-צדדית ולא משום שהוא מתנגד עקרונית לפינוי התנחלויות במסגרת הסדר עם הפלסטינים.

מסקנה נוספת מתייחסת לחשיבות הרבה שיש לצעדים קונקרטיים ולצעדים בוני אמון שישפרו את מצבו של הציבור הפלסטיני, כך שיחוש שיש שיפור ניכר במצבו הכלכלי ובחופש התנועה שלו. בלי סיוע דחוף ומסיבי של הקהילה הבינלאומית לא יהיה אפשר לשפר את מצבם הכלכלי של הפלסטינים בהיקף ובקצב שימנע את היווצרותם מחדש של רגשות תסכול ואכזבה. שיפור כזה עשוי לשכך במידה ניכרת את תחושות התסכול הנובעות מהיעדר תהליך מדיני ומהיעדר תקווה להישגים לאומיים בעתיד הנראה לעין, ולהקטין את הסיכוי להתפרצות ספוג-

טאנית של אלימות. כדי להשיג מטרה זו ראוי לקחת סיכונים גבוהים יותר מכפי שישראל מוכנה. אפשר לקחת סיכונים הקשורים לחופש התנועה של הציבור הפלסטיני ולשחרור אסירים כל עוד הפסקת האש בתוקף.

לארצות-הברית ולאיחוד האירופי יש תפקידים חשובים בסיוע בשני התחומים. הן צריכות לסייע לדיאלוג בין שני הצדדים על ידי הפעלת לחץ עליהם כשהדבר נחוץ, ובאמצעות ערבויות לשני הצדדים כשהדבר נחוץ. דוגמה טובה לכך היא מכתב היועצת לביטחון לאומי שניתן לדב וייסגלאס כאשר היה נחוץ לתמוך בתוכנית ההינתקות. ייתכן שיהיה צורך במכתב דומה לאבו מאזן כדי לתת לפלסטינים את הערבויות הנחוצות שבמסגרתן ארצות-הברית לא תיתן לתהליך להיתקע לאחר מימוש תוכנית ההינתקות, ושהנשיא נחוש בעמדתו להביא להקמת מדינה פלסטינית שתממש את השאיפות הלאומיות הבסיסיות של הפלסטינים. הן צריכות גם להוביל סיוע בינלאומי מסיבי לפלסטינים שיוביל לשיפור מהיר של מצבם הכלכלי. יש להן גם יכולת לסייע לישראל בנקיטת צעדים שיביאו לשיפור מצב הציבור הפלסטיני.

אם שני הצדדים בסיוע אמריקני ואירופי יצליחו בבניית המכניזם שתחילה ידחה ובהמשך אף ימנע את המשבר הצפוי ביחסי ישראל והפלסטינים, יעלה הסיכוי לכך שמימוש תוכנית ההינתקות ויציאתו של ערפאת מהזירה יירשמו כנקודת מפנה חיובית בתהליך הישראלי-פלסטיני ולא כעוד אפיזודה שהשפעתה מוגבלת בזמן.